

Antikomunismus jako slušnost

Na tom, že nacistický režim byl zločinný, zvrácený a zavrženíhodný, panuje celkem jednoznačná společenská shoda. Jak je ale možné, že to neplatí i o komunismu? Ba dokonce že jsou antikomunisté vysmíváni a pokládáni za „primitivní“?

RADIM SELTENREICH
právník a pedagog

Nejeden tak dávno, co byla do češtiny přeložena kniha známého francouzského historika Françoise Fureta *Minulost jedné iluze*. Tento příznačný název přitom doplňuje podtitul *Esej o ideji komunismu ve 20. století* a Furet neskývá, že celá záležitost je pro něj i navýsost osobní. V dobách svého mládí byl totiž v letech 1949–1956 (tedy až do „maďarských událostí“) sám komunistou. Autor slavných děl o Francouzské revoluci se tak i z privátních důvodů věnuje revoluci komunistické, aby nakonec v podstatě konstatoval, že to byla jen hrozivě krvavá cesta „odnikud nikam“, jež přinesla jen hrůzu a nic trvale nového, o dobrém pak ani nemluví.

To je ostatně vyjádřeno hned v úvodu knihy, kde Furet doslovně říká, že po rychlém rozpadu komunismu „nezůstal kámen na kameni: ani zásady, ani kódy, ani instituce. Na ruinách komunistických režimů nenajdeme nic jiného než dobře známý repertoár liberální demokracie.“ A uzavírá, že komunismus nejenže nebyl „výhledem do budoucnosti“, ale naopak „jedním z velkých protiliberálních a protidemokratických reakčních hnutí evropských dějin 20. století, přičemž tím dalším je samozřejmě fašismus ve všech svých nejhrůznějších podobách“.

Domnívám se, že tomuto konstatování dost dobře nemůže člověk poctivě usilující o poznání pravdy oponovat. A přesto je zde zjevně zakopaný pes. Zatímco v případě fašismu se už ustálil postoj jeho jednoznačného odsouzení (normální člověk je prostě „samozřejmým antifašistou“), komunismus má stále své zastánce, před kterými si lidé automaticky neuplívou, naopak: to je málem vyhrazeno pro antikomunismus častovanými přívlastky jako povrchní, zatrpklý, omezený apod.

Jak je to s ohledem na ty miliony mrtvých, zmařených a deformovaných životů, které má komunismus všude na zeměkouli na svědomí, možné? Jak to, že antikomunismus už jen s ohledem na nezpochybnitelně „protiliberální a protidemokratický charakter komunismu“ stále ještě není samozřejmým přístupem všech slušných lidí dobré vůle?

Vysvětlení, ale ne omluva

Dodnes ze mě nevyrchl nesmírně silný zážitek z četby románu Uptona Sinclaira *Džungle*. Líčení života chicagských dělníků je natolik drásavé, že jej lze brát i jako důraznou připomínku faktu, že zmařené a deformované životy přináší nejen pokusy o realizaci utopií, ale i normální poměry, pokud se honba za ziskem vymkne jakékoli regulaci a kontrole. Nepochybně je odpudivé a vlastně skandální, pokud i dnes hrstka lidí vlastní ohromující bohatství, zatímco miliony stále žijí a umírají v naprosté bídě. Pokud toto komunismus chtěl napravit, jak se pak bez svědomí a soucitu stavět proti němu či ho odsoudit a poslat tam, kam on s oblibou posílal všechny jiné názory, tedy na pověstné „smetiště dějin“?

Brilantní odpověď na tuto otázku zformuloval svého času spisovatel Karel Čapek, když roku 1924 zveřejnil svou úvahu *Proč nejsem komunistou*. V ní komunismu vytkl jeho bytostnou touhu po moci, tolik vzdálenou skutečně účinné lidské pomoci (ve smyslu „čím hůře pro druhé, tím lépe pro nás“), i celkovou pochmurnost, již dále vnucuje přirozeně radostným chudým lidem. Přesto lze pochopit, že ne každý byl podobně jasnozřivý a tvářil v tvář často šokující bídě se od dal tomuto náboženství revoluční nápravy světa.

Komunistům náramně přihrávali (a dodnes přihrávají) i různé „užiteční idioty“

mezi intelektuály, kteří vždy milovali více ideje a sny než konkrétní lidi, jež reálný komunismus vždy a všude bez rozdílu mrzačil a mrzačí jejich duše i těla. Ale na tom přece nezáleží, důležitější je ona idea univerzalistického pozemského ráje, jejíž hrůzostrašné důsledky naprosto nejdě srovnávat s téměř zrcadlově totožným dopadem fašistických režimů, neboť ty přece stejné hrůzy nespáchaly ve jménu rovnosti všech lidí, ale pro vyvýšení konkrétních národů či ras. Především však toto zjevně nebyl „pravý komunismus“... Krásně tento přístup popisuje historik Tony Judt ve své knize *Falešné ideje, cizí krev* o poválečné radikálně levicové francouzské inteligenci. Komunismus je totiž i posedlost a slepota nezdravé víry, jak to ve svých vzpomínkách vylíčil spisovatel Arthur Koestler, a pravdu dí sociolog Ralf Dahrendorf, když říká, že „bývalí komunisté“ jsou cosi na způsob „bývalých jezuitů“.

„Oběti dopravních nehod“

Pravda je, že zločiny a totalitární podstata byly vždy tou pravou tvář komunistu, nikoli „špatná aplikace dobrých myšlenek“. Všechny tyto ideje jsou od základu špatné právě proto, že jsou z definice utopické a nepočítají s lidskou přirozeností. O pravé lidské přirozenosti lze jistě vést akademické diskuse, nesporným historickým faktem je, že „nový člověk“ se nikde nedostavil, všude zůstala jen ta „stará známá svině“, kterou však při absenci právního státu, svobody projevu, dělby moci a občanských práv strážných skutečně nezávislými soudy naprosto nešlo vyhodit z mocenského sedla. K čemu ostatně takové zbytečnosti, když komunistická strana má vedoucí úlohu, vyzbrojena svým dějinným posláním v všechno nejlépe a jediné správně a zejména pak, že „učel světu prostředky“... Jak výstižně podotkl filozof Kolakowski:

„Snaha reformovat komunismus je jako snaha usmažit si sněhové koule.“

Jenže je to jako házení hrachu na stěnu. Kdo miluje „mlhavou rovnost mezi lidmi“ a „mytologii revoluce nastolující sociální spravedlnost“, si přes všechny argumenty stejně myslí, že na tom komunismu „přece jen něco je“, a místo aby komunisty jednoznačně odsoudil, jsou to naopak a absurdně spíše antikomunisté, které pro jejich neschopnost „nazřít hluboké pravdy“ obviní za „vytloučení ze salonu“.

Komik John Cleese hraje v jednom skeči Monty Pythonů vášnivého antikomunistu, jenž u pouhé zmínky o komunistech propadá nekontrolované zuřivosti

”

V jednom ze skečů skupiny Monty Python její komik John Cleese hraje vášnivého antikomunistu, jenž už při pouhé zmínce o komunistech propadá nekontrolované zuřivosti, v níž ničí okolní předměty. Musím říci, že ten stav docela chápu a občas jsem mu i nebezpečně blízko. Třeba když nějaký kovaný soudruh vystoupí na veřejnosti a prohlásí, že mrtví okupace z roku 1968 byli oběti dopravních nehod.

Vždy se přitom ptám, jak je to možné, že strana s tímto názvem není zakázána, když nacisty zcela oprávněně soudně popotahujeme už za „pouhé hajlování“... Kdyby se přejmenovali a existovali dál,

je to jejich věc, ale to, že umožňujeme, aby se slovo „komunistická“, neodmyslitelně spjaté se zločinnou devastací této země, jejímiž následky trpíme dodnes, objevovalo v názvu politické strany, je ostuda. Jenom tak trpně podporujeme jejich cynický obchod s nostalgií, na kterém si pragmatci mezi nimi vystavili svou nevábnou živnost.

Snad někomu přijde až úsměvné, že zde s takovým zaujetím stále hodlám vybojovávat bitvu dle mnohých již dávno minulé války, ale nemohu si pomoci. Snad v nikom totiž komunisté nevychovali tak nesmiřitelné antikomunisty jako v generaci, která komunismus již nepoznala jako „intelektuální problém“, ale jen jako mocenský klacek, který je bil od jejich dětství a po celé dospívání dál, či alespoň tu vždy byl připraven, aby je zbil.

Alliance ďáblů

Mluví o těch, kdo aktivně nezažili rok 1968, vyrůstali v normalizaci, jen aby se hned poté, co pobrali trochu rozumu, dozvěděli, že černé je bílé a naopak a že komunisté naplánovali, že v takto prohlášeném světě stráví celé životy. Právě komunisté pod touto hlavičkou hlásali ty své monstrózní lži jako pravdy, za jejichž zpochybnění se tvrdě zaplatí. Jaký div, že k takovým, kteří vám v citlivém období dospívání znemožňují svobodně myslet a žít, doslova vás olupují o životní perspektivu normální lidské bytosti a chtějí zredukovat na pouhé přežívajícího živočicha, budete už po zbytek života cítit jen krajní odpor a pohrdání.

A to pak zákonitě cítíte i k těm, kdo chtějí toto do nebe volající svinstvo legitimizovat úvahami o jakýchsi domnělých kladech a přednostech tohoto uspořádání. Možná třeba i nějaké byly, ale jejich vyzvedávání je prostě v naprosté neúměrnosti k celkovému zločinnému charakte-

ru (a kontextu násilného zakotvení!) komunistického režimu, a je to tedy naprosto srovnatelně odpudivé, jako když chce dnes někdo vrhnout příznivé světlo na nacistické Německo s tím, že se tam přece v té době také postavily dálnice a byly organizovány rekreace pro pracující. Ty „klady“ jsou totiž jen pozitivita na jednom obrovském záporu, kterým je vždy „život ve lži a nesvobodě“. Marno však mluvit s tím, kdo toto nechápe. Či přesněji pochopit nechce.

U srovnání s nacismem se zastavme už proto, že jestli se něčemu komunisté bránili, pak právě tomuto. I „chyby a přehmaty“ byli občas ochotni uznat, ale zločinnou podstatu svého režimu, sedící na stejné lavici dějinné hanby společně s nacismem, to nikdy. Což jej ostatně za druhé světové války slovně neporazili?

Rádi přitom ovšem opomíjejí, že ještě předtím se s ním vcelku rádi – a to pochopitelně na celosvětový účet demokracie a občanských práv – paktovali, přičemž v názvu knihy Rogera Moorhouse je toto spojení z roku 1939 odpovídajícím způsobem popsáno jako *Alliance mezi ďáblů*. Právě dynamický vztah obou těchto systémů je výborně zachycen i v již zmiňované Furetově knize.

Moorhouse pak správně zdůrazňuje, že se zde nejedná o snižování významu porážky hitlerovského Německa, pokud zdůrazňuje, že ti sovětsí vojáci, kteří nad ním zvítězili, byli v témže okamžiku již poraženi vlastním komunistickým režimem, který je odsoudil k životu bez svobody a živoření bez perspektivy.

Dilema dneška

V tomto textu mi opravdu nešlo o nastolení otázky nějakého opožděného honu na komunisty. Ostatně i církev přece říká, že „člověk má nenávidět hřích, ale milovat hříšníka“. To, o co mi jde, je jasné konstatování, že tito lidé se provinili a myslili, že komunismus byl pro svět a také tuto zemi tragédií, která s ohledem na zásadní zápor „žít v nesvobodě“ vůbec nic dobrého nepřinesla.

Nikoli Kundera, ale Havel měl při bilancování roku 1968 pravdu, když zdůraznil, že to nebyl žádný světodějný pokus o novou cestu, ale jen snaha o pracný návrat k normalitě bez cenzury a tajné policie. Komunismus nás totiž opravdu vytrhl z civilizovaného světa a uzavřel do vězení, jehož viditelným projevem byly ostatně dráty a zátarasy na hranicích. I v tomto světě se pak lidé pochopitelně snažili žít co nejlépe a nejradostněji, což už pro délku nenormálních poměrů vedlo i k pochopitelné faktické akceptaci režimu a dobře známé „vězeňské internalizaci“ jeho pravidel, nezůstat ovšem v prostého popisu této skutečnosti a vydávat ji jako oblíbený systém je přinejmenším pomýlené. Spíše bych se však nebál říci nehorázné.

Příkazovat interpretaci dějin zákonem, jako se tak děje třeba v případě genocidy Arménů, není jistě nic šťastného, na druhé straně by si ale společnost v sobě měla vymezit jakousi nepsanou společnou shodu na přístupu k vlastním dějinám, kdy ti, kdo ji zpochybní, by z její slušné části byli jednoduše vyloučeni. A tak by to mělo být i v případě komunismu, kde by nás už vlastní tvrdě odžitá dějinná zkušenost měla vést k poznání, že to byl režim kompletně a nadobro špatný, který se již nikdy nesmí opakovat.

K podobné shodě došli Němci v případě své nacistické minulosti a nejinak bychom se měli postavit i my k našemu komunismu. Není to lehké, protože se takto musíme nutně v mnoha případech velmi bolestně obrátit proti vlastním předkům, případně i proti sobě samým a označit je i sebe za pomýlené a viníky. Je to ale jednoduše nutné, nechceme-li dále stát na straně lži a bití, kterými komunismus byl. Buď totiž budeme s těmi, kdo kládli vo a srp ukuli, nebo s těmi (jak to i výmluvně znázorňuje jeden pomník), kdo na něj byli naraženi.

Právě už jen obyčejná solidarita s oběti komunismu by nás tedy měla vést k jasnému odsouzení těch, kdo se k němu i dnes hlásí, a k přijetí antikomunismu jako výrazu obyčejné a samozřejmě občanské slušnosti právě ve jménu úcty k obětem. A to by mělo platit pro každého – tak jako příznivec pravice by měl být „samozřejmým antifašistou“, tak i stoupenec levice by neměl být o nic méně „samozřejmým antikomunistou“. Mám žel občas pocit, že ti druzí toto společnosti i sobě samým ještě dluží.

Pomník v dílně Olbrama Zoubka připomíná oběti komunistické ideologie, již mnozí stále hájí

FOTO MARTIN MRÁZ